

חינוך מודע עוני

למה עוני?

עוני והשכלה:

קשרים מורכבים

תפקידי מחנכות כיתה:

סוכנות שינוי או מחזקות

של הסטטוס-קוו?

"אני גדלתי בעוני חמור כמו של התלמיד. אני לא חושבת שאנשים מבינים מה זה. כל כך הרבה שנים עברו וקשה לדבר על זה. החברה בעטה אותי. אי אפשר להזמין אנשים הביתה. אי אפשר כלום. היום אין יותר דלות אבל הפחד תמיד שם. ויש הרגשה שלא תחזרי אף פעם לנורמטיביות. הסיפור שלהם לא נגמר בבית הספר. בית הספר לא קולט אותם במלוא הווייתם. **באחריותנו לשים את הדברים בכל הכוח ולקוות שמתי שהוא זה יתפוס, גם אם לא במשמרת שלנו**"

שיטת המחקר

מחקר פעולה משתף

1 צוות חוקרות מחינוך ועבודה סוציאלית בשיתוף עם שני בתי-ספר אתגריים של ברנקו וייס.

סדנאות

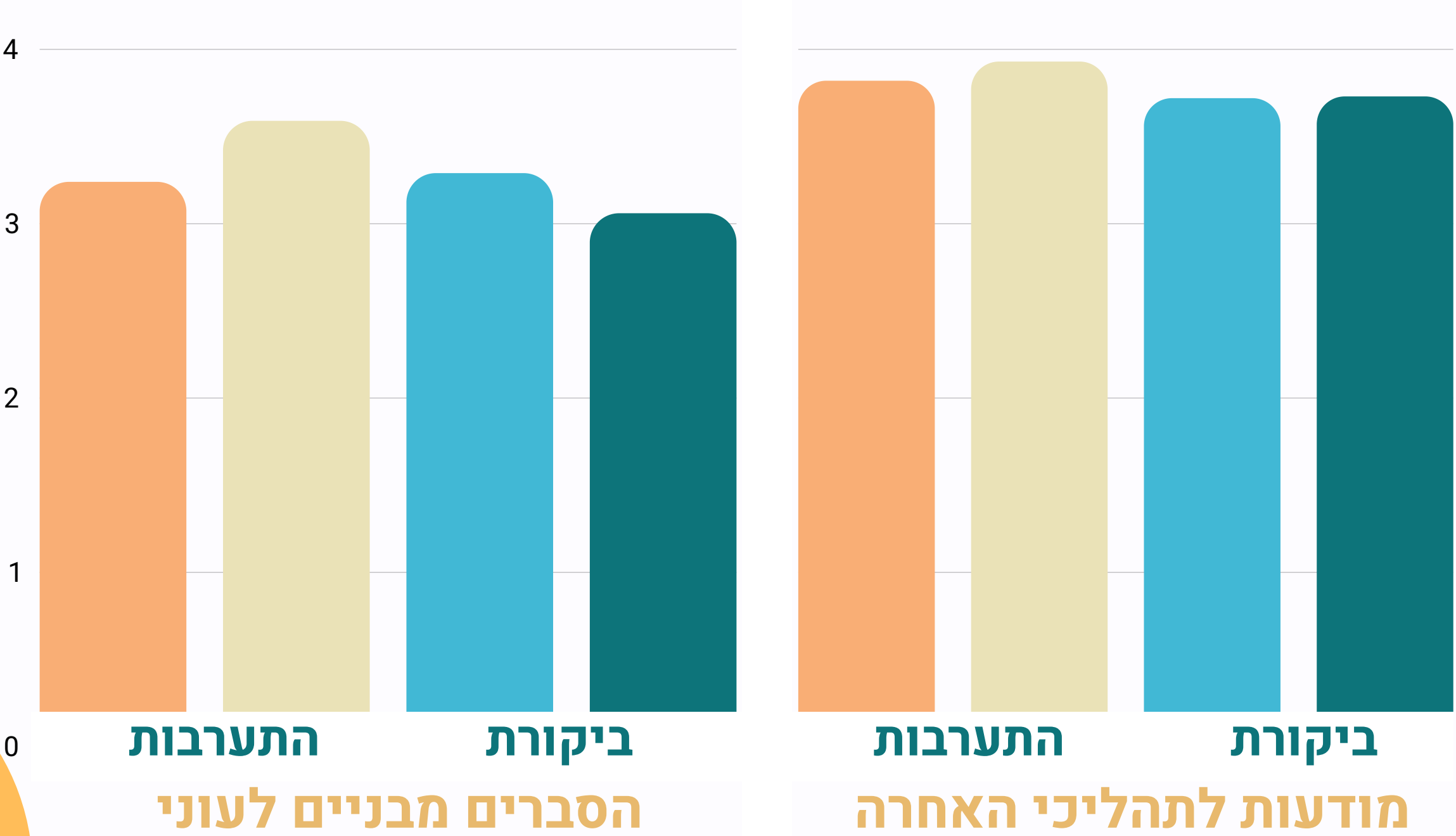
2 עשרה מפגשים סדנאיים בכל בית ספר לאורך שנת הלימודים בהשתתפות צוותי ההנהלה, מחנכות ומורות.

איסוף נתונים

3 תיעוד מפגשים, ראיונות עומק, סיפורי מקרה שכתבו המחנכות ושאלונים כמותיים לפני ואחרי הסדנאות לקבוצת ההתערבות וקבוצת ביקורת

ממצאים כמותניים

שינוי בעקבות הסדנא

בקרב קבוצת ההתערבות הייתה עלייה מובהקת בתפיסה הביקורתית של עוני, בשני הממדים:

- לאחר הסדנאות הייתה ההבנה של עוני יותר מבנית ופחות אישית.
- חלה עלייה בתפיסת העוני כמצב שיש לו מחיר בתחום היחסים הבין אישיים בצורה של האחרה והפחתת ערך.

Poverty Awareness Scale (PAS) (Weiss-Dagan & Krumer-Nevo, 2022)

קבוצת התערבות N=31 קבוצת ביקורת N=43

עקרונות הפרדיגמה מודעות העוני

עוני כהפרה של זכויות: במישור החומרי; במישור של הזדמנויות לדיור, רווחה, חינוך, בריאות; במישור היחסים הבינאישיים – מחסור בהזדמנויות לחוות כבוד וערך.

אנשים בעוני מתנגדים לעוניים: מאבקם הוא מאבק שקוף.

ידע מתוך קירבה: כדי להיות רלוונטי לתלמידים החיים בעוני יש צורך ביחסי קירבה איתם.

התייצבות לצד: על המחנכת להתייצב לצד תלמידיה למען סיפוק צרכים חומריים, ייזום של הזדמנויות חברתיות ויצירת חוויות של כבוד וערך. התייצבות לצד כרוכה מחד בפיתוח יחסים קרובים, מאידך בסיוע לשינוי המציאות הקונקרטית.

עוני כאתגר למחנכת כיתה

תוכניות לימוד ושיטות פדגוגיות שאינן מתאימות (הוראה ודרכי הערכה)

היעדר הכשרה מקצועית מתאימה, סביבה תומכת ומשאבים

התנגדות של התלמידים לסיוע בשל תיוג שלילי

פיתוח קשר עם המשפחה והקהילה •

שיח ציבורי אודות עוני

חינוך מודע עוני

פרקטיקות למחנכי/ות
כיתה וצוותי הוראה

פדגוגיה מודעת עוני

שיחה אישית מוכוונת עתיד

ביקור בית

פדגוגיה מודעת-עוני

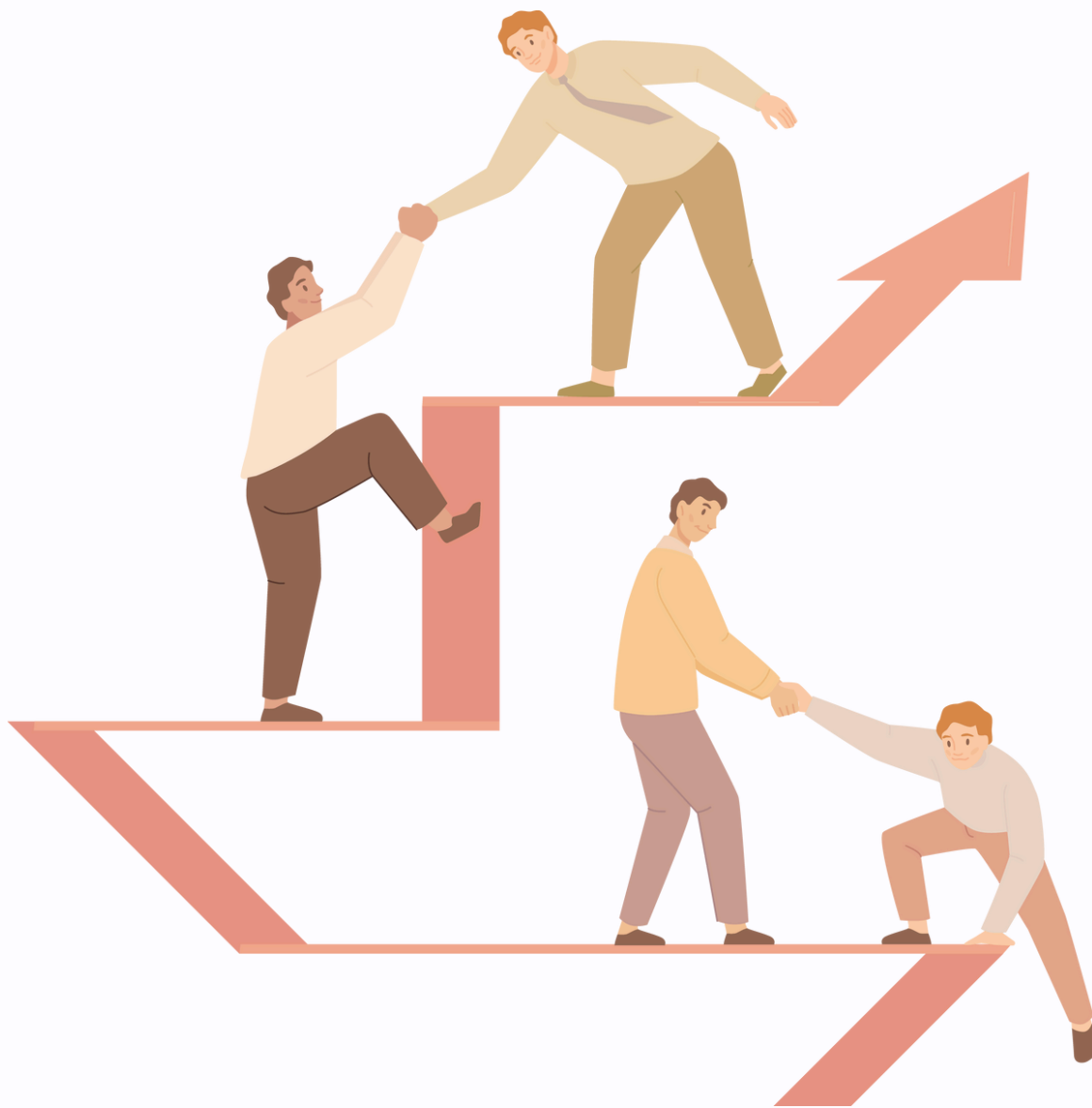
אתגרים

אתגר הציפיות הגבוהות

אתגר הרלוונטיות של תוכניות הלימודים והעשרת ידע עולם

אתגר ביצירת תחושת הערך בתהליכי הערכה

אתגר החוסרים החומריים הנדרשים ללמידה

פדגוגיה מודעת-עוני איך עושים את זה?

אמונה ביכולת התלמיד והצבת רף צפיות גבוה

העשרת ידע עולם בכיתה ויצירת ידע רלוונטי

בניית תחושת ערך: שילוב של הישגיות והערכה אלטרנטיבית

מילוי צרכים חומריים

אמונה ביכולות התלמיד והצבת רף ציפיות גבוהות

"זה לא ריצה קלה, זה מרתון. זה לפמפם את אותו
מסר גם מאתיים פעם עד שזה ייכנס. וזו אחת
הפרקטיקות הכי חשובות שלמדתי"

"ניסיתי כל יום למשך חודש לדבר איתה, להראות את
הערך העצמי שלה שתראה את החוזקות שלה"

"לראות את הסיטואציה ולראות את הנסיבות חיים שלו
ולהבין שזה לא שהוא באמת לא רוצה אלא הוא לא מסוגל
להגיד שהוא רוצה. ולזכור רגע, רגע, זה עדיין יכול לקרות"

עקרונות ליישום
פדגוגיה מודעת-עוני

לא לוותר
מציאת נקודות חוזק
גישה גמישה

העשרת ידע עולם בכיתה ויצירת ידע רלוונטי

"קיטרתי למנהל שאני בעצם עושה לתלמידים את הפרויקט.
הוא ענה לי: אבל הם רואים את התהליך איך את בונה להם
עבודה, מחפשת רעיונות, מנסה. **איך נכשלת ואיך את מחפשת
פתרונות. וזה נכון**".

"אני מציירת להם את המפה על הלוח ומתחילים לדבר וזה גלש
בכלל לשיח על עזה ועל פינוי גוש קטיף [...] ובסוף השיעור
תלמיד אומר לי **'בואנה, המורה, עד היום לא ידעתי את כל זה'**
"לנהל שיחה שנכנסת לתוך העולמות שלהם הרבה יותר מעניין
מאשר להקשיב לשיעורי היסטוריה ואזרחות. **וברגע שאתה
מתחיל לחבר את זה לעולמות שלהם אז הם נורא בתוך זה** והם
מביאים כל מיני קולות, גם אלה שהם קול זעם, את רואה שהם
רוצים לדבר

עקרונות ליישום פדגוגיה מודעת-עונו

הכירות עם מושגים לפני
שפוגשים אותם בטקסט

זימון שיחה הבונה
ידע-עולם

קישור לידע האישי וניסיון
החיים של התלמידים

בניית תחושת ערך: שילוב של הישגיות והערכה אלטרנטיבית

עקרונות ליישום
פדגוגיה מודעת-עוני

הערכה שמקנה
תחושת ערך
יצירת חוויות הצלחה

"השתמשנו ב"מבחני הצלחה" [מבדקים נקודתיים על החומר
הנלמד] אם למדת אתה תצליח, נקודה. תקבל וי. אם תביא
כמה וויים, אתה תלך עם חיוך"

"עדיין צריך להביא אותם לאיזו חווית הצלחה.
האחריות היא משותפת. וצריך ביחד מול המציאות שהילד
מתמודד איתה, לנסות לעזור לו"

מילוי צרכים חומריים

עקרונות ליישום
פדגוגיה מודעת-עוני

לראות ולזהות

חוסרים

לשמור על כבודם

של התלמידים

"אנחנו יודעים בדיוק מי התלמידים שהם צריכים את העט הזאת...או מי התלמידים שבאמת אין להם כסף לקנות מחשבון, מילונית"

"במהלך הקורונה חילקנו מחשבים ניידים לתלמידים כדי שיוכלו ללמוד בזום. התלמידה הבהירה לי חד משמעית שאינה מעוניינת לקבל מחשב. לא הקשבתי לה, הבאתי מחשב ושמתי אותו בביתה. היא לא פתחה את המחשב, ואמרה לי, **אם לא תיקחי את המחשב אני שוברת אותו**"

עבודת צוות, תמיכה, הנחייה

עבודת צוות מבוססת שיתוף ושותפות

עבודה מערכתית מעמדה של שותפות

יחסי תמיכה וגיבוי צוותיים

דיאלוגיות בתהליכי העבודה וקבלת החלטות

סדירויות ארגוניות לתמיכה בצוות

"הצוות תומך בי, כאילו באמת. באמת באמת באמת שיש משהו באופן השיתופי שאנחנו עובדים בו שהוא באמת מקור לתמיכה מאוד מאוד גדול"

מחוייבות לעמדה חברתית ביקורתית

תהליכי למידה צוותיים

סימון ייחודיות וגאווה

חשיבה רפלקטיבית ובחינה מתמדת של הפעולות ביחס לעקרונות ביקורתיים

"אני חושבת שהצוות חייב להחזיק תודעה ביקורתית על המציאות. חייב להחזיק את התפקיד שלנו כבית ספר בתוך הקונטקסט החברתי. אם אנחנו רוצים שהוא באמת ישפר מוביליות הוא חייב להיות טעון בהקשר הזה גם ברמה האידאולוגית, ברמה של החשיבה ושל הפרקטיקות שיקדמו למטרה הזאת"

מודעות לעוני במערכת החינוך

פיתוח יכולת לרפלקציה עצמית
בקרב המהנחות.

פיתוח היכולת לראות את
התנהגויותיהם של תלמידים בראייה
מבנית ולא בראייה אינדיבידואלית.

פיתוח יכולת מקצועית, מבנה ארגוני
ומשאבים מתאימים.

פיתוח יחסי קרבה עם הורים
ומשפחות.

פיתוח יחסי קרבה עם התלמידים.

